श्रोत्रादीनांशब्दादिग्राहकत्वमुक्तं तेषांचलक्षणंतदेवेत्याह पंचभिःश्लोकार्द्धैः नभसोगुणविशेषः शब्दोयस्यार्थोविषयः ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ गुण विशेषशब्दव्यावर्त्यंदर्शयति परस्येति परस्यकारणस्य धर्मःशब्दादिः अपरस्मिन्कार्येवाय्वादौकारणान्वयाद्दृश्यते अतोभावानामाकाशादीनां विशेषोगुणः सर्वोऽपिशब्दादिर्भूमावेवोपलक्ष्यते चतुर्णांतत्रान्वयात् जलादिषुयथाऽन्वयमेवनसर्वः आकाशेत्वन्यान्वयाभावादेकएवेति॥४९॥ एवंकारणोत्पत्तिमुक्त्वाकार्योत्पत्तिमाह सार्धैस्त्रिभिः एतान्यसंहत्यअमिलित्वायदास्थितानितदाजगदादिरीश्वरः प्राविशत् सप्तेतिचप्राधान्याभि प्रायेणोक्तम् प्रवेशस्तुसर्वेष्वपिविवक्षितएव ॥ ५० अनुविद्धेभ्यः क्षुभितेभ्यः यस्मादंडादसौविराट्पुरुषउदतिष्ठत् ॥ ५१ ॥ भगवतोरूपमिति

नभोगुणविशेषोऽर्थोयस्यतच्छ्रोत्रमुच्यते॥ वायोर्गुणविशेषोऽर्थोयस्यतत्स्पर्शनंविदुः॥ ४७ ॥ तेजोगुणवि शेषोऽर्थोयस्यतच्चक्षुरुच्यते॥ अंभोगुणविशेषोऽर्थोयस्यतद्रसनंविदुः ॥ भूमेर्गुणविशेषोऽर्थोयस्यसघ्राणउ च्यते॥ ४८ ॥परस्यदृश्यतेधर्मोह्यपरस्मिन्समन्वयात्॥ अतोविशेषोभावानांभूमावेवोपलक्ष्यते ॥ ४९॥ ए तान्यसंहत्ययदामहदादीनिसप्तवै॥ कालकर्मगुणोपेतोजगदादिरुपाविशत्॥ ५० ॥ततस्तेनानुविद्धेभ्योयु क्तेभ्योंऽडमचेतनम्॥ उत्थितंपुरुषोयस्मादुदतिष्ठदसौविराट्॥ ५१ ॥ एतदंडंविशेषाख्यंक्रमवृद्धैर्दशोत्तरैः ॥ तोयादिभिःपरिवृतंप्रधानेनावृतैर्बहिः॥ यत्रलोकवितानोऽयंरूपंभगवतोहरेः॥ ५२॥ हिरण्मयादंडकोशादु त्थायसलिलेशयात्॥ तमाविश्यमहादेवोबहुधानिर्बिभेदखम्॥ ५३ ॥ निरभिद्यतास्यप्रथमंमुखंवाणीततो ऽभवत् ॥ वाण्यावन्हिरथोनासेप्राणोतोघ्राणएतयोः॥ ५४ ॥ घ्राणाद्वायुरभिद्येतामक्षिणीचक्षुरेतयोः॥ तस्मा त्सूर्योन्यभिद्येतांकर्णौश्रोत्रंततोदिशः॥ ५५॥

पुरुषाभेदाभिप्रायेण ॥ ५२ ॥ तस्मिन्नध्यात्मादिविभागमाह हिरण्म यादितिनवभिः उत्थायऔदासिन्यंविहायतमाविश्यअधिष्ठाय महांश्चासौदेवश्च खंछिद्रम् ॥५३ ॥ वाण्यासहवन्हिरभवत्प्राविशत् नासेनिर भिद्येताम् प्राणोतः प्राणेनऊतः स्यूतःसन् घ्राणः एतयोर्नासिकयोरभवदित्यनुषंगः ॥ ५४ ॥ घ्राणादनंतरंवायुश्च प्राणोतइतिविशेषणंसर्वेंद्रिये ष्वपिद्रष्टव्यम् न्यभिद्येतामन्वभिद्येतामितिपाठद्वयेऽप्येकएवार्थः ततोदिशः प्राविशन् ॥ ५५ ॥